

Kirsi Alaniva

KUPLAT

Karisto
Hämeenlinna

Tämän teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Kirjallisuuden edistämiskeskus,
Taiteen edistämiskeskus, Turun kaupunki ja Varsinais-Suomen taidetoimikunta.

© Kirsi Alaniva ja Karisto / Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

ISBN 978-951-1-39051-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

Äidilleni ja tyttärelleni

”Kun kirjoitan en kuole.”

Marguerite Duras

I.

- Äiti piirrä mun selkään.
- Mitä mä piirtäisin?
- Piirrä halaava äiti.

Ja minä piirrän. Pään, hiukset, jalat ja kaksi pitkää venyvää kättä, jotka kiertyvät lapaluiden välistä kainaloiden alle ja sieltä rintakehälle kohdaten toisensa sydämen päällä. Sitten kirjoitan ääneen tavuttaen *hy-vää yö-tä ra-kas kullanmuru*. Sormenpääni tekee koukeroita hänen lämpimän ihonsa päällä, ja lapsi toistaa sanani pimeässä, *hyvää yötä rakas kullanmuru*. Sitten hän haukottelee, kääntää kylkeä ja alkaa nukkua.

Halaava äiti syntyi, kun lapseni alkoi syksyllä ikävöidä minua päiväkotipäiviensä aikana. Hän itki aamulla ennen hoitoon lähtemistä ja illalla ennen nukahtamista, itki vaikka olin siinä hänen vieressään, ihan liki. ”Äitiiiiiii, ikävä äitiä”, hän huusi samalla, kun roikkui jalassani kiinni. Aluksi olin neuvoton. Mikään ei tuntunut helpottavan hänen oloaan, ja asian järkeistäminen tuntui täysin hyödyttömältä.

Lopulta keksin piirtää sormella hänen selkäänsä halaavan tikkuäidin. Sanoin, että äiti on siellä piilossa paidan alla, ja joka kerta kun ikävä iskee, pitää vain sulkea silmät ja ajatella selkään piirrettyä äitiä. Lapsen päivät helpottuivat. Ikävä unohtui, mutta halaava äiti jäi. Se piirretään joka ilta valojen sammuttua.

Kun aivovaltimoistani viime keväänä löydettiin kolme pullistumaa, istuin alas ja aloin kirjoittaa kirjettä tyttärelleni. Lopetin sen halaavaan äitiin, siihen ainoaan, joka hänelle jäisi, jos minä kuolisin.

2.

”Sinun pitäisi lopettaa googlaaminen”, äitini sanoi ja karisti tuhkaa tyhjään kurkkupurkkiin, joka nojasi rikkinäisen puutarhatuolin jalkaan. Käki kukkui jossain Harakkakallion päällä, ja harjakattoiset vuokratatolot näyttivät loppukevään auringossa sillä kuin valo olisi yllättäen paljastanut niiden ytimessä piilevän rappion. Kaksikerroksiset talot rakennettiin 1940-luvun asuntopulan keskellä hätäasunnoiksi, ja ahtaissa tiloissa eli usein monta sukupolvea rinnakkain. Viimeisten vuosikymmenten aikana taloissa on asunut lähinnä ihmisiä, jotka eivät saa asuntoa enää yksityisiltä markkinoilta: yksinhuoltajia, alkoholisteja, työttömiä ja maahanmuuttajia. Viime keväänä talot saivat purkutuomion ja muutaman vuoden päästä alueen lähes satavuotinen historia on pyyhkiytynyt pois modernien, kahdeksan- tai kaksitoistakerroksisten talojen alta.

En vastannut äidille, vaan tuijotin puhelintani. Selasin näytölle ilmestyviä väitöskirjoja, lehtijuttuja ja tilastoja. Yksi juttu kertoi, että Suomessa kuolee joka vuosi yli viisisataa ihmistä valtimopullistuman puhkeamiseen. ”Se on enemmän kuin liikenneonnettomuuksissa kuolleiden määrä”, sanoin voitonriemuisesti, ikään kuin tieto olisi jollain tavalla pyhittänyt maanisen googlaamiseni.

Suomessa on arvioiden mukaan yli sata tuhatta ihmistä, joiden aivovaltimoissa on yksi tai useampi pullistuma. Suurin osa heistä ei kuitenkaan tiedä sitä, sillä aneurysmiksi kutsutut pul-

listumat eivät aiheuta mitään oireita. Niiden seinämät ovat kuitenkin ohuempia kuin muualla suonissa, ja siksi ne saattavat joskus puhjeta ja aiheuttaa hengenvaarallisen tilan, jota kutsutaan *lukinkalvonalaiseksi vuodoksi*. Se on oudon kaunis nimi niin kauhealle asialle, kuin merenpohjassa räjähtävä miina, jonka aiheuttama tuho syntyy hiljaisuuden keskellä.

Olin saanut magneettikuvien tulokset kaksi viikkoa aiemmin. Kirje oli lojunut eteisen lattialla villakoirien keskellä, ja olin avannut sen puolihuolimattomasti samalla, kun olin purkanut viikonlopun kauppaostoksia. En ollut uskonut hetkeäkään, että päästäni olisi löytynyt jotain poikkeavaa. Olin pyytänyt lähetteen vain äitini mieliksi, sillä hän oli toistuvasti muistuttanut minua siitä sen jälkeen, kun serkkuni oli käynyt migreenin vuoksi magneettikuvissa ja hänen aivoistaan olikin löytynyt kookas aneurysma. Migreeni ei liittynyt millään tavalla pullistumaan, se oli vain niin kutsuttu *sattumalöydös*, jollaisia suurin osa löydetyistä pullistumista on, sillä ne havaitaan yleensä vahingossa jonkun toisen tutkimuksen yhteydessä. Olin ajatellut, että olisi tilastollinen mahdollisuus, että sairaus osuisi myös minun kohdalleni, sillä pullistumia oli löydetty jo niin monelta sukulaiseltani.

Ensimmäinen terveystieteiden lääkäri oli suhtautunut pyyntöönni torjuvasti ja selittänyt, millaisia eettisiä ongelmia magneettikuvauksiin liittyy. ”Jos päästäsi löytyisikin jotain”, hän sanoi, ”sitä ei välttämättä pystyttäisi hoitamaan, mutta joutuisit lopuelämäsi elämään sen tiedon kanssa.” Mietin hetken Don DeLillon romaania *Valkoinen kohina*, jossa kuolemanpelosta kärsivä päähenkilö Jack Gladney lakkaa käytännössä elämästä, koska pelkää kuolemaa. Hän altistuu eräänä päivänä kaupungin ylle levinneen myrkkypilven kemikaaleille ja saa viranomaisilta tiedon, että saattaa onnettomuuden vuoksi kuolla milloin tahansa seuraavien kolmenkymmenen vuoden aikana. ”Minun kuolemani ajankohta on määritelty tietyin varauksin”, hän sanoo vaimolleen Babetille heidän maatessaan keskellä yötä vuotees-

saan. ”Se ei tapahdu huomenna eikä ylihuomenna. Mutta prosessi on käynnissä.”

Lääkäri kääntyi minua kohti ja näytti odottavan, että pukisin takin päälleni ja lähtisin. Vedin henkeä ja sanoin, että minulla oli tietääkseni sukurasitteen vuoksi oikeus päästä tutkittavaksi, mutta mies sivuutti vastaukseni ja mutisi vain jotain omasta vastuustaan lääkärinä ennen kuin käänsi katseensa takaisin tietokoneen ruutuun ja unohti minut.

Sain lähetteen vasta myöhemmin toiselta lääkäriltä, jonka puoleen olin kääntynyt peukalooni uponneen tikun vuoksi. Olin saanut sen leikkipuiston kiipeilytelineestä, jonka alla olin seissyt vahtimassa, ettei lapseni tipu verkkojen välistä pää edellä alas. Lääkäri kuunteli minua tarkasti, teki muistiinpanoja ja tarkentavia kysymyksiä, selasi tietokoneelta ohjeita ja lupasi konsultoida neurokirurgian poliklinikkaa. Sitten hän pyyhkäisi sormeeni puudutusainetta, teki ihoon pienen viillon ja poisti tikun.

Huhtikuun alussa sain kutsun tutkimuksiin, ja kun makasin kolisevassa putkessa silmät kiinni kuunnellen radiossa soivaa sukkahousuhevää, ajattelin ensimmäistä kertaa elämässäni sisälläni virtaavaa valtavaa, vyyhtimäistä järjestelmää, jonka yhteenlaskettu pituus on noin satatuhatta kilometriä. Kokonainen suonien muodostama avaruus sisälläni, enkä ollut koskaan aiemmin tullut ajatelleeksi sitä.

”Älä anna hänen unohtaa minua, jos kuolen ennen kuin pääsen leikkaukseen”, sanoin äidilleni ja suljin puhelimen, jonka ruudulta olin juuri katsonut animaation aneurysman puhkeamisesta. Veri oli levinnyt suonien seinämässä räjähtäneen kuplan sisältä aivoja ympäröivään tilaan kuin hyytelö ja aiheuttanut aivokudoksen turpoamisen. Äiti katsoi minua myötätuntoisesti. Tiesin, että hän olisi halunnut sanoa jotain, mikä olisi saanut minut rauhoittumaan. Olin soittanut hänelle kymmeniä hysteerisiä puheluita, joiden aikana olin pakottanut hänet lupaamaan, että hän toimii tyttäreni psykologina, juristina, sairaanhoitajana

ja poliisina, jos minä kuolen. Olin soittanut hänelle taloyhtiön saunasta ja pyytänyt, että hän varmistaisi puolen tunnin päästä puhelimella, että olen yhä elossa. Olimme lapsen kanssa kahdestaan saunomassa, ja pelkäsin, että verenpaineeni nousee kuumassa löylyssä ja saan aivoverenvuodon. Pelkäsin, että tyttäreni jää kellarin raskaan oven taakse loukkoon kuolleen äitinsä kanssa eikä saa mistään apua. Seuraavana päivänä opetin hänet soittamaan hätänumeroon. ”Äiti mikä on hätätilanne”, hän kysyi kiinnostuneena, ja vastasin, että kyllä sen sitten tietää, kun sellainen sattuu kohdalle.

En olisi ikinä selvinnyt omasta elämästäni ilman äitiä. Kun soitin hänelle maapallon toiselta puolelta vaihto-oppilasvuoteni kolmantena päivänä ja aloin parkua ääneen ennen kuin olin ehtinyt sanoa sanaakaan, hän kuunteli kärsivällisesti eikä pyytänyt minua rauhoittumaan. Hän kuunteli, kun haukuin amerikkalaiset vaihto-opiskelijat, paikallisen kasvisruuan, yliopiston kurssitarjonnan ja vuokraemäntäni, joka oli sisustanut huoneeni itse tekemillään tauluilla, joiden kukka-asetelmat ja oudot eläinhahmot valvottivat minua öisin. Hän kuunteli minua keskeyttämättä ja sanoi sitten, että tule kotiin, jos olosi käy sietämättömäksi. ”Mutta voit myös ajatella”, hän jatkoi, ”ettei Chile ole paikka, vaan kokemus.” Kun vaihtosopimukseni viiden kuukauden päästä päättyi, olin jo päättänyt jäädä kokonaiseksi vuodeksi.

Äitini oli kuusitoistavuotias, kun hän alkoi odottaa minua. Kaikki pitivät sitä vahinkona, minäkin, kun olin hänelle teiniikäisenä vihainen, enkä voinut millään uskoa, että kuusitoistavuotias olisi oikeasti halunnut lapsen. Olin siihen mennessä saanut hoitaa aivan tarpeeksi kahta nuorinta veljeäni, eikä minulla ollut mitään harhakuvitelmia vauva-arjen auvoisuudesta. Olin neljätoistavuotias, kun toiseksi nuorin veljeni syntyi, ja opin jo siinä vaiheessa elämäni, miltä tuntuu työntää vaunuja ylämäkeen kahden täyden kauppakassin kanssa samalla, kun kyydissä istuva lapsi huutaa pää punaisena nälkäänsä. Tiesin, miltä tun-

tuu painautua heilan kylkeen kiinni ja tajuta samalla, että mekko haisee vauvan oksennukselta. Mutta äitini ei koskaan myöntänyt, että minun syntymäni olisi ollut vahinko. Hän sanoi aina, että oli halunnut olla lapsesta saakka äiti. ”Halusin oman lauman ympärillä”, hän sanoi, ”halusin tuntea kuuluvani jonnekin.”

Äitini varttui sisäänpäinkääntyneessä kylässä keskellä paljaita peltomaisemia. Kotona oli usein raskas tunnelma, ja hänellä oli tapana kävellä iltaisin metsän halki vanhan meijerin pihalle istumaan ja katselemaan ohiajavia autoja. Eräänä iltana, samana kesänä jolloin hän täytti kuusitoista, ohiajoi kirkkaan-keltainen Datsun, jonka kyljessä oli mustat vauhtiraidat. Hetken päästä sama auto ajoi uudelleen ohia toiseen suuntaan. Kolmannella kerralla se kääntyi päätieltä meijerin pihalle ja ovesta astui ulos isäni. Kolme kuukautta myöhemmin äitini oli raskas. ”Sinä olit minun pääsylippuni pois sieltä”, hän sanoi minulle vuosia myöhemmin, kun keskustelimme syntymästani, ”mutta jos olisin saanut itse valita, olisin muuttanut pohjoiseen ja ryhtynyt kirjailijaksi.”

Mutta äitini ei annettu valita. Hän meni isäni kanssa naimisiin, muutti isoon omakotitaloon, sai kaksi lasta lisää ja istui öisin kirjoittamassa novelleja autotallin takana olevassa lämmitetyssä varastossa, jonne hän oli kantanut vanhan keittiön pöydän ja kirjoituskoneen. Myöhemmin, erottuaan isästani, hän sai vielä kaksi lasta lisää kahden eri miehen kanssa ja siirtyi kirjoittamaan vuokra-asuntomme portaiden alla olleeseen vaatehuoneeseen. Hän oli jo siinä vaiheessa menettänyt kaiken omaisuutensa avioeron ja huonosti sujuneiden asuntokauppojen takia, ja elimme osittain kunnan sosiaaliturvan varassa. Muistan, miten laskeuduin aamuisin portaita alas, ja ennen kuin olin viimeisellä askelmalla, äiti pöllähti jostain vaatehuoneen uumenista tupakansavun ja tyhjien kahvikuppien keskeltä haukotellen ja sanoi menevänsä nukkumaan. Hän kirjoitti aina öisin ja nukkui päivisin, kun me olimme koulussa.

En edes tiedä, kuinka monta kertaa kävelin noina vuosina rakiskojen yli lähimmälle pankkiautomaatille tarkistamaan, oliko äidin juttupalkkio maksettu ajallaan, jotta saisimme ruokaa tai vessapaperia. Useimmiten tili oli tyhjä, ja kävelin nälkäisenä takaisin kotiin kertomaan huonot uutiset. Mutta joskus kävi myös niin, että hän oli voittanut jonkun kirjoituskilpailun ja tilille oli ilmestynyt kymmenen tuhatta markkaa, ja me tilasimme pitsat kaikilla täytteillä ja kävimme vuokraamassa Makuunista katselulaitteen ja kasan amerikkalaisia elokuvia, joita saimme katsoa läpi yön olohuoneen lattioille levitetyillä patjoilla.

Kun sain seitsemännellä luokalla jälki-istuntoa siksi, että yksi rinnakkaisluokan oppilas oli kirjoittanut minusta rivoja kommentteja vessan seinälle ja opettaja määräsi *minut* siitä hyvästä jälki-istuntoon, äitini kirjoitti nuortenlehteen novellin, jossa opettaja joutui naurunalaiseksi ja sai potkut. Kostonovelli kulki koko kevätlukukauden koulun käytävillä kädestä käteen, ja kaikki tiesivät, kenestä siinä todellisuudessa puhuttiin. Kevätjuhlassa opettaja kätteli äitiäni kylmästi ja sanoi, että sinä olet nainen, jonka fiktiota eivät mitkään faktat murra. Hänen sanoistaan tuli myöhemmin lentävä lause, jota viljelin aina, kun olimme jostain asiasta eri mieltä. ”Sinä olet nainen, jonka fiktiota eivät mitkään faktat murra”, kiljuin äidilleni, kun yritin saada häneltä luvan lähteä kavereideni kanssa mökille viettämään viikonloppua. Hän oli varma, että järjestäisimme siellä huumehöyryiset orgiat ja polttaisimme koko paikan, eikä kuunnellut selityksiäni siitä, että tarkoituksemme oli vain laittaa ruokaa ja pelata lautapelejä (mikä ei tietenkään ollut totta).

Kun äidin päästä löydettiin kaksi vuotta sitten kolme aneurysmaa, hän nimesi ne itselleen ominaiseen tapaan Hollyksi, Mollyksi ja Pollyksi ja kieltäytyi lopettamasta tupakointia, vaikka kirurgi oli sanonut hänelle puhelimesta, että lopettaminen pienentäisi puhkeamisriskiä merkittävästi. ”Minun pitää vain oppia elämään niiden kanssa”, hän sanoi puhelimesta, ja kadehdin

hänen kykyään integroida sairaus osaksi itseään. Pullistumat sijaittivat hänen päässään sellaisessa paikassa, ettei niitä voitu leikata ilman merkittävää riskiä, joten niitä päätettiin jäädä vain seuraamaan. Leikkaus tehtäisiin vasta siinä vaiheessa, jos joku pullistumista aiheuttaisi aivoverenvuodon. Oma reaktioni oli täysin päinvastainen. En uskaltanut iltaisin edes nukahtaa, sillä pelkäsin, etten heräisi enää koskaan.

Tiesin, että äiti ajatteli parastani, kun hän kehotti minua lopettamaan googlaamisen, mutta hän ei ymmärtänyt, että faktat olivat minun tapani hallita sairautta, ne ankkuroivat minut kiinni elämään. Tarvitsin tilastoja ja prosentteja siihen, että uskoin pysyväni hengissä. Olin kantanut kotiin kymmeniä kuolemaa käsitteleviä kirjoja ja lukenut kaikki netistä löytyneet selviytymistarinat, joissa aivoinfarktin tai aivoverenvuodon saaneet naiset, äidit, kertoivat kokemuksistaan. Tiesin, että tavallisimmin valtimopullistuma puhkeaa levossa, mutta hollantilaistutkijat olivat listanneet puhkeamisen riskitekijöiksi myös rakastelemisen, kahvinjuomisen, nenän niistämisestä, vessassa pinnistelemisen ja suuttumisen.

Ei hyvältä näyttänyt.

”Ei sinulla sentään syöpää ole”, sanoi äitini.

Niin sanoi myöhemmin myös minut leikkaava kirurgi, ja ajattelin mielessäni Heidi Foxellia, nuorta poliisiharjoittelijaa, joka sai kuusi vuotta sitten luodin vatsaansa. Päästyään rikospaikalta sairaalaan hän oli vuotanut kolme litraa verta, ja luoti oli tuhonnut vatsan suurten verisuonten lisäksi myös osan maksasta ja suolistasta. Hän vietti sairaalassa kolme vuotta, jonka aikana hänelle tehtiin yli sataviisikymmentä leikkausta. Ensimmäisen vuoden jälkeen, kun Foxell oli juuri opetellut kävelemään uudestaan, anestesia- ja lääkäri teki rutiinotoimenpiteen yhteydessä virheen, jonka seurauksena Foxell sai selkädinvamman ja menetti kykynsä kävellä.

Kohtuutonta, ajattelin muutama vuosi sitten lukiessani hänestä kirjoitettua artikkelia, kukaan ei ansaitse tuollaista kohta-